

DEPUTAT ÎN PARLAMENTUL REPUBLICII MOLDOVA

MD-2073, Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 105

www.parlament.md

19 octombrie 2017

M6 nr. 26

Biroului Permanent al Parlamentului Republicii Moldova

În conformitate cu prevederile art. 73 din Constituția Republicii Moldova și art. 47 din Regulamentul Parlamentului se înaintează cu titlu de inițiativă legislativă proiectul de lege pentru modificarea și completarea Legii nr. 3462-XI din 31 august 1989 cu privire la revenirea limbii moldovenești la grafia latină.

Anexe:

1. Proiectul de lege
2. Nota informativă

SECRETARIATUL PARLAMENTULUI REPUBLICII MOLDOVA		
D.D.P. Nr. <u>323</u>		
" <u>19</u> "	<u>10</u>	20 <u>17</u>
Ora _____		

Deputați în Parlament

[Signature] Mihail Chiriac
[Signature] Roman Botan
[Signature] Ion Cășian
[Signature] I. Apostol
Valerian Bejan *[Signature]*
Carp Dorian *[Signature]*
Cosci Petru *[Signature]*
Vlas Ștefan *[Signature]*

PARLAMENTUL REPUBLICII MOLDOVA

LEGE

**pentru modificarea și completarea Legii nr. 3462-XI din 31 august 1989
cu privire la revenirea limbii moldovenești la grafia latină**

Parlamentul adoptă prezenta lege organică.

Art. I – Legea nr. 3462-XI din 31 august 1989 cu privire la revenirea limbii moldovenești la grafia latină (Veștile nr.9/214 din 1989), se modifică și se completează după cum urmează:

1. În titlu și în textul legii cuvintele „limbii moldovenești” se substituie cu cuvintele „limbii române”.

2. La articolul 2 după litera „ă” se completează cu sintagma „Â, â, „î din a””.

Art. II – Guvernul, în termen de 3 luni, va asigura elaborarea actelor și măsurilor necesare pentru implementarea prevederilor prezentei legi.

PREȘEDINTELE PARLAMENTULUI

Notă informativă

la proiectul de lege pentru modificarea și completarea Legii nr. 3462-XI din 31 august 1989 cu privire la revenirea limbii moldovenești la grafia latină

Condițiile ce au impus elaborarea proiectului și finalitățile urmărite

Proiectul de lege pentru modificarea și completarea Legii nr. 3462-XI din 31 august 1989 cu privire la revenirea limbii moldovenești la grafia latină a fost elaborat pentru a actualiza prevederile Legii nr. 3462-XI din 31 august 1989 pe care o considerăm a fi depășită.

Totodată, menționăm că elaborarea și aprobarea prezentului proiect de lege este condiționată de realitatea lingvistică, odată ce în Republica Moldova încă mai există inadvertențe în aplicarea normelor de scriere.

Astfel, acest proiect de lege prevede substituirea sintagmei „limba moldovenească” cu „limba română”, conform Hotărârii Curții Constituționale nr.36 din 05 decembrie 2013 privind interpretarea articolului 13 alin. (1) din Constituție în corelație cu Preambulul Constituției și Declarația de Independență a Republicii Moldova (Sesizările nr. 8b/2013 și 41b/2013), precum și aplicarea uniformă a normelor ortografice actuale în limba română.

I Prin Hotărârea nr. 36 din 5 decembrie 2013 privind interpretarea articolului 13 alin. (1) din Constituție în corelație cu Preambulul Constituției și Declarația de Independență a Republicii Moldova, Curtea Constituțională a stabilit că „*Declarația de Independență referitoare la limba română ca limbă de stat a Republicii Moldova prevalează asupra prevederii referitoare la limba moldovenească conținute în articolul 13 al Constituției*”. În Hotărârea nr. 36 din 5 decembrie 2013 Curtea a reținut:

„[...] Declarația de Independență constituie fundamentul juridic și politic primar al Constituției. Astfel, nici o prevedere a Constituției, reflectată în textul Declarației de Independență, nu poate încălca limitele (prevederile) Declarației.

89. Mai mult, fiind actul fondator al statului Republica Moldova, Declarația de Independență este un document juridic care nu poate fi supus nici unui fel de modificări și/sau completări. Astfel, Declarația de Independență beneficiază de statutul de „clauză de eternitate”, deoarece definește identitatea constituțională a sistemului politic, principiile căreia nu pot fi schimbate fără a distruge această identitate.

90. Din acest considerent, Curtea reține că Declarația de Independență este elementul originar, intangibil și imuabil al blocului de constituționalitate.

91. Prin Preambulul Constituției, Declarația de Independență vizează Constituția în integralitatea sa, având un rol-cheie în elaborarea, înțelegerea și aplicarea textului Constituției și vocația de a fi invocat ca izvor de drept [...]. Prin urmare, orice control de constituționalitate sau orice interpretare urmează a avea în vedere nu doar textul Constituției, ci și principiile constituționale din blocul de constituționalitate.

[...]

106. [...] potrivit articolului 13 alin. (1) din Constituție, limba de stat a Republicii Moldova este „limba moldovenească, funcționând pe baza grafiei latine”.

107. Pe de altă parte, Declarația de Independență operează cu termenul de „limba română” ca limbă de stat a statului nou creat Republica Moldova.

108. Prin urmare, referința la „limba română” ca limba de stat este o situație de fapt constatată în însuși textul Declarației de Independență, care este actul fondator al statului Republica Moldova. Indiferent de glotonimele utilizate în legislația de până la proclamarea independenței, Declarația de Independență a operat o distincție clară optând expres pentru termenul de „limba română”.

[...]

122. [...] orice interpretare a Constituției urmează să fie operată pornind de la obiectivele originare ale Constituției, care sunt prevăzute în Preambul și, implicit, în Declarația de Independență, și din care derivă textul Constituției în sine. Astfel, atunci când există mai multe interpretări, opțiunea conformă Preambulului și, implicit, Declarației de Independență, prevalează.

123. Prin urmare, nici un act juridic, indiferent de forța acestuia, inclusiv Legea Fundamentală, nu poate veni în contradicție cu textul Declarației de Independență.

Atât timp, cât Republica Moldova se află în aceeași ordine politică creată prin Declarația de Independență de la 27 august 1991, legiuitorul constituant nu poate adopta reglementări ce contravin acesteia. Totuși, în cazul în care legiuitorul constituant a admis în Legea Fundamentală anumite contradicții față de textul Declarației de Independență, textul autentic rămâne a fi cel din Declarația de Independență.”

II A doua parte componentă a prezentului proiect se referă la completarea alfabetului limbii române cu litera „â” („î din a”), literă care, în mod neîntemeiat a fost omisă la aprobarea inițială a alfabetului.

Menționăm că în anul 2016, Consiliul Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică al AȘM a adoptat Hotărârea nr. 167 la 07 iulie „Cu privire la aplicarea normelor ortografice ale scrierii lui „â” și „sunt” în grafia limbii române” și Hotărârea nr. 205 la 25 iulie, „Cu privire la aprobarea recomandărilor de aplicare a „â” și „sunt” în limba română”.

Cele două hotărâri au fost emise în temeiul hotărârii Prezidiului AȘM nr. 73 din 09.09.1994, potrivit căreia denumirea corectă a limbii de stat (oficiale) a Republicii Moldova este limba română.

Conform Hotărârii nr. 167 din 07 iulie „Cu privire la aplicarea normelor ortografice ale scrierii lui „â” și „sunt” în grafia limbii române”: se propune revenirea la â și sunt în grafia limbii române, potrivit normelor ortografice cuprinse în Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române, ediția a II-a, 2005 (DOOM 2”).

Totodată, conform Hotărârii nr. 205 din 25 iulie: „Cu privire la aprobarea recomandărilor de aplicare a normelor ortografice de scriere a lui „â” și „sunt” în limba română”, au fost aprobate și recomandate spre utilizare normele ortografice de scriere cu â și sunt, conform Regulilor „Sextil Pușcariu”, iar potrivit pct. 2, lit. f) „toate documentele oficiale ale instituțiilor din Republica Moldova vor fi scrise cu grafia cu â și sunt, începând de la 1 ianuarie 2017 și lit. g) „în învățământul preuniversitar se va trece treptat la grafia cu â și sunt, începând cu clasa I și continuând cu celelalte clase școlare, conform dispozițiilor ce vor fi date de Ministerul Educației. Această trecere se recomandă a se realiza în decursul a unui an”; lit. h) „în învățământul universitar se va trece la grafia cu â și sunt, începând cu anul universitar 2016-2017, aplicându-se pentru cărți și lucrări recomandările ortografice propuse”.

Urmare a deciziei Consiliului Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică al AȘM, Ministerul Educației a aprobat Ordinul nr. 862 din 17 octombrie 2016 prin care au fost aduse la cunoștință hotărârile menționate.

În vederea punerii în aplicare a Ordinului nr. 862 din 17 octombrie 2016, ministrul educației a emis Dispoziția nr. 624 din 21 noiembrie 2016 prin care s-a stabilit perioada de tranziție 17 octombrie 2016 – 31 decembrie 2017.

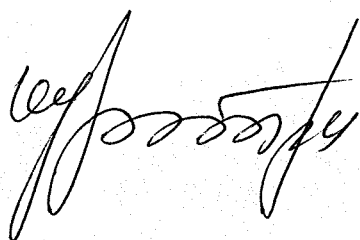
În aceeași ordine de idei, Ministerul Educației a desfășurat până la finele anului 2016 seminare republicane la limba și literatura română, cu participarea reprezentanților din

toate unitățile administrativ-teritoriale din republică, în scopul promovării unor cerințe unice în procesul predării celor mai importante modificări în ortografia limbii române contemporane.

Acțiunile consemnate reprezintă argumente incontestabile în promovarea proiectului de lege pentru modificarea și completarea Legii nr. 3462-XI din 31.08.1989 privind limba română și aplicarea normelor de scriere cu „â” și „sunt” în toate instituțiile și domeniile de activitate.

Fundamentarea economico-financiară. Adoptarea și implementarea ulterioară a proiectului se va realiza în limita bugetelor aprobate.

Modul de incorporare a proiectului în sistemul actelor normative în vigoare, actele normative care trebuie elaborate sau modificate. Drept urmare a adoptării prezentului proiect nu va fi necesară modificarea și completarea altor acte normative.

Deputați în Parlament

Mihai Chiriac